

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Тарасової Світлани Олександрівни на тему
«Дискурсивна особистість дурня-сміхача у карнавальному просторі
США та Великої Британії», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук зі спеціальності 10. 02. 04 – германські мови

Сміх – це передусім не стільки психофізіологічна реакція людини, скільки соціокультурне явище із чіткими комунікативними функціями. Сміх по-перше, об'єднує людей у спільноту, а, по-друге, відрізняє одну спільноту від іншої, слугуючи потужним засобом самоідентифікації її членів, їхньому гуртуванню. Звідси витікає етноспецифічність гумору як когнітивно-дискурсивного феномену: що є смішним для представників одного соціокультурного етносу, почасти є незрозумілим, а отже і не смішним для представників іншого етносу.

Поняття «сміхова культура» ґрунтується на виділенні його із загальнішого поняття «культура», в межах якого оточуючий світ і людська діяльність трактуються крізь призму комічного. Отже, комізм і його прояв сміх є результатом історично напрацьованих і регламентованих форм соціальної взаємодії із власними (ще раз наголосимо – етноспецифічними) орієнтирами у царині світогляду і ціннісних пріоритетів.

Світлана Тарасова звертається до феномену комізму, до сміхової культури, що притаманна англомовній спільноті, зокрема мешканцям США та Великої Британії. На наш погляд, це визначає велику значущість тематики, обраної дисертанткою для монографічного наукового дослідження в параметрах кандидатської дисертації. Вивчення дискурсивної особистості дурня-сміхача як провідника сміхового начала у культурному карнавалізованому бутті сучасного англомовного соціуму (від розважальної сфери до політики, від побуту до терапії) робить дисертаційне дослідження осяжним, різноаспектним і науково цікавим.

Його **актуальність** і **новизна** безсумнівні. Новим у межах англомовної лінгвокультурології є виокремлення дискурсивної особистості дурня-сміхача як базисної фігури в карнавальній культурі, виділення і ретельний опис чотирьох основних типів цієї дискурсивної особистості – клоуна, блазня, буфона та трикстера, до яких додано підтипи лікарняного клоуна, трикстера-політика, офіційного та корпоративного блазнів. Науково валідним є розкриття

вербальної, невербальної та надвербальної сфер реалізації усталеного та новітнього в креативному потенціалі кожного типу дискурсивної особистості дурня-сміхача. Історична площина вивчення феномену дурня-сміхача видається особливо важливою, оскільки завдяки цьому авторка змогла унаочнити тяглість процесу етнокультури, з одного боку, і динаміку її розвитку, з іншого.

На мій розсуд, вітчизняна *дискурсологія* збагатилась новим цінним доробком, що висвітлив один із мало досліджених напрямків – а саме карнавальний дискурс, до того ж у його переломленні через призму англomовної етнокультури. Отже варто говорити і про внесок у теорію *етнолінгвістики* і *лінгвокультурології*. Загальна *теорія комунікації* отримала низку важливих спостережень і умовиводів стосовно публічного контактного спілкування особистості і аудиторії слухачів-глядачів, що реалізується як мовленнєвим, так і не мовленнєвими засобами. Успіх/провал такої комунікації є моментальним, спонтанним і очевидним – сміхова реакція/відсутність такої реакції. На тлі гомогенної спонтанності дій аудиторії (адресатів) авторка вирізняє неоднаковість комунікативних дій дурня-сміхача у різних його іпостасях (клоуна, блазня, буфона та трикстера): для певних типів притаманна спонтанність, для інших – ретельна підготовленість дискурсу адресанта. Все сказане свідчить про безсумнівну **теоретичну вагомість** виконаного дослідження.

Отримані результати дисертаційної роботи С. Тарасової прислужаться у практиці викладання дисциплін філологічного фаху: стилістики, теорії комунікації, лінгвокраїнознавства США та Великої Британії, спецкурсів із лінгвокультурології і дискурсології. Спостереження, отримані факти і умовиводи, що містяться в роботі С. Тарасової, можуть бути востребувані для подальшого впровадження в практику написання курсових, бакалаврських і магістерських робіт. В цьому вбачаємо **практичну цінність** рецензованої праці.

Достовірність отриманих висновків ґрунтується на репрезентативній вибірці досліджуваного матеріалу, яка включає тексти, скрипти і відеоматеріали, в яких реалізується дискурсивна діяльність дурня-сміхача, до аналізу яких долучені адекватні методи дослідження. Теоретичне підґрунтя дисертаційної праці С.Тарасової відображено у списку наукових джерел (352 позиції). Додатки, що їх містить дисертаційна робота, пропонують дуже цікавий ілюстративний матеріал і наочні засоби оприлюднення отриманих авторкою узагальнених даних.

Обравши об'єктом свого дисертаційного дослідження дискурсивну особистість дурня-сміхача як суб'єкта карнавальної лінгвокультури США та Великої Британії, С. Тарасова зосереджується на лінгвокреативній діяльності цієї дискурсивної особистості. Для досягнення сформульованої на початку роботи мети авторка в ході виконання своєї наукової розвідки визначає

дискурсивну особистість дурня-сміхача як головного суб'єкта карнавальної лінгвокультури; систематизує його поліваріантну структуру, виокремивши типи клоуна, блазня, буфона та трикстера; експлікує дискурсивну специфіку кожного із них, а також виявляє вербальні, невербальні та надвербальні засоби створення комічного ефекту.

Автореферат та 16 наукових публікацій С. Тарасової адекватно відбивають основні етапи виконаного дослідження.

Рецензована дисертація відкриває *перспективи* подальшого вивчення дискурсивної особистості дурня-сміхача у різних типах дискурсів, а також у рамках зіставного аналізу з аналогічними представниками інших лінгвокультур, як англomовних: канадської та австралійської, так і української та інших слов'янських культур. Прогнозую кардинальну різницю як у структурі дискурсивної особистості, вбудованої у різне лінгвокультурне тло їх появи і функціонування, так і мовленнєвих/ не мовленнєвих практик їхньої діяльності.

Усі зазначені вище тези спонукають кваліфікувати дисертацію Світлани Тарасової як самостійне комплексне лінгвістичне дослідження, яке відповідає сучасному рівню наукових знань. Водночас як і кожна новаторська розвідка, дисертація, що розглядається, не позбавлена деяких дискусійних моментів, обговорення яких сприятиме віднайденню істини під час процедури захисту.

Переходячи до обов'язкової критичної частини відгуку, хочу наголосити на загальному позитивному висновку щодо обговорюваної роботи й підкреслити, що висловлювані зауваження не стосуються принципових концептуальних положень дисертації.

1. Однією із методологічних засад рецензованої праці є дослідження екстеріоризації дискурсивної особистості через **діалектичні принципи**: «У просторі карнавальної культури принципи діалектики є методом її впливу» (КД, с.56). До них дисертантка уналежнює принципи **діалектичного взаємозв'язку, протиріччя, історизму та творчої активності** (там само). Вихідною тезою для неї слугують наступні формулювання: «діалектика об'єктивується в принципах [283, с. 357-358] – концентрованій формі знань. Головною системною ознакою механізму взаємодії принципів діалектики є те, що вони спричиняють розвиток [315, с. 291]» (Див. КД, с.56).

По-перше, звертаючись до бібліографічного опису цитованих джерел (єдиних, що стосуються цієї засадничої для роботи тези), бачимо їхню, м'яко кажучи, несерйозність і другорядність стосовно питань філософії [№ 283 Eckensberger L. H. Culture-inclusive action theory: action theory in dialectics and dialectics in action theory // The Oxford handbook of culture and psychology, 2012. P. 357-402; № 315 Nisbett R. E. Culture and systems of thought: holistic versus analytic cognition // Psychological review. 2001, №108 (2). P. 291] – (5 сторінкова стаття у підручнику із культури і психології та 1 сторінка із журналу по психології).

По-друге, звідки взяті саме ці принципи і чому саме вони? Яким чином вони співвідносяться із загальнонауковими філософськими принципами /законами діалектики: (1-м законом) єдності і боротьби протилежностей, (2-м законом) переходу кількісних змін у якісні і (3-м законом) заперечення заперечення?

2. Мушу зробити закид стосовно композиційно-архітектонічної побудови рецензованої дисертації. З моєї точки зору необґрунтованим є поділ дослідницької частини роботи на два розділи. Зокрема, розділ 2 називається «Дискурсивна особистість дурня-сміхача у карнавальному просторі США та Великої Британії» і в ньому розглядається дискурсивна діяльність дурня-сміхача у розрізі **трьох** із чотирьох діалектичних принципів. Розгляду **четвертого** принципу присвячено окремий розділ 3, що має назву «**Утілення принципу творчої активності** дискурсивної особистості дурня-сміхача США та Великої Британії». Виходить, ця складова (**творча активність**) не залучена до «**дискурсивної особистості** дурня-сміхача у карнавальному просторі США та Великої Британії», про яку проголошує назва попереднього 2 розділу? Але ж це вочевидь не так. На жаль, дисертантка жодним чином не коментує і не аргументує такий розподіл власного опису виконаного дослідження. Окрім того, авторка не робить щонайменшого вступу до розділу 3, внаслідок чого він виглядає як продовження попереднього аналізу, але чомусь виокремленого в спеціальний розділ дисертації.

3. В роботі активно використовуються кількісні (%) методи дослідження. Моє питання стосується механізму вираховування %, якщо обчислюються різнопорядкові феномени: зокрема, вербальні, невербальні, надвербальні компоненти створення комізму. Порівнювані характеристики є неспівставними (e.g. *зелені, трикутні і дерев'яні*). Яким чином всі три сукупності утворюють 100%? Наприклад, клоун у *смішному одязі* (надвербальні засоби) промовляє *щось смішне* (вербальні засоби), при цьому *смішно жестикулюючи* (невербальні засоби). Як вираховувалось відсоткове співвідношення різних засобів в цьому дискурсі?

4. Маю немало критичних зауважень стосовно коментарів до ілюстративних цитат.

(80) «The **BUN** and creatinine are x and y...» at which point she interrupted and said tersely, «A **bun** is something you wear on your head», because I had said it like that, instead of blood urea nitrogen or **B-U-N spelled out**, which was her preference. Коментар: «Гумор пов'язаний з грою слів *bun*: 1) азот мочевины крові (АМК) як аббревіатура; 2) кексик, здоба, 3) задниця. Множинне значення

лексеми *bun* створює комізм» (КД, с.153). Вибачаюсь, але ані «кексик», ані «задниця» тут не залучені. Йдеться про зачіску «пучок на потилиці, дулька».

(64) *Women are like cars. We all want a Ferrari.* Коментар: «Оцінка чоловіками жінок порівнюється з нереалізованими бажаннями чоловіків – завжди мати при собі «жінку-бентлі» (КД, с.144). Справа в тому, що ферарі і бентлі – це різні марки машин, різних виробників (Італія і Британія, відповідно), перша із них є спортивним гоночним авто, друга авто класу люкс. Зрозуміло, що опис у дисертації не є описом у каталозі дорогих авто, але така недбалість стосовно фактів є прикрою.

(76) *Patien (to cosmetic surgeon): Will it hurt me, doctor? Doctor Clown: Only when you get my bill.* Коментар: «*Hurt* розглядається у двох значеннях: 1) *хворіти як мати поганий стан здоров'я*; 2) погано себе почувати психологічно та морально у зв'язку з проблемою, що виникла» (КД, с.151). Некоректним є трактування лексичного значення дієслова *hurt*, в якому його використовує пацієнтка, = *спричиняти біль, боліти*, тобто «Мені буде боляче?».

Неточними є коментарі стосовно прикладів (88) «Вислів блазня є комічним» (с.157), це стосовно репліки Гамлета; «Марлен повідомляє про наступне засідання» (108) *Marlene: Sandy and I had our status update meeting... it got a little bit heated*» (с.170), натомість, часова форма дієслів-присудків у прикладі свідчить, що йдеться про зустріч, яка вже відбулась.

Є і інші випадки недбалості у коментуванні ілюстрацій (стосовно мовного або ситуативного контексту) (146, 184, та ін.).

5. Окремі мовні огріхи (с.33, 41,61,84) та друкарські хиби (с.44, 145,153, 175,193) зафіксовано на сторінках рецензованої дисертації, помічені спорадичні русизми «заложник» замість «заручник» (с. 51), «хорек», замість «тхір» (с.110).

Висловлені зауваження не впливають на загальний високий науковий рівень роботи, її новаторський характер, теоретичну й практичну значущість. Вважаю, що дисертація Тарасової Світлани Олександрівни на тему «Дискурсивна особистість дурня-сміхача у карнавальному просторі США та Великої Британії» є самостійним, оригінальним та завершеним дослідженням актуальної проблематики мовознавства, яке демонструє сучасний актуальний підхід до аналізу англomовного дискурсу.

Сформульована на початку роботи мета у кінцевому підсумку досягнута, всі завдання виконано. Отримані результати і висновки є достовірними. Новизна, теоретичне й практичне значення рецензованого дисертаційного дослідження дозволяють стверджувати, що воно відповідає шифру спеціальності 10.02.04 – германські мови, профілю спеціалізованої вченої ради, а також вимогам ДАК України, що висуваються до кваліфікаційних робіт такого рівня

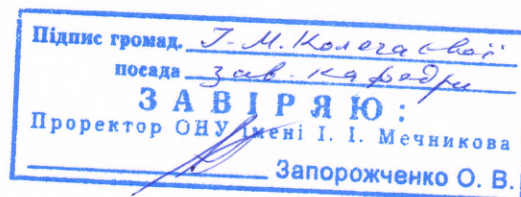
("Порядок присудження наукових ступенів", затверджений постановою Кабінету Міністрів України 24 липня 2013р. № 567). Беручи до уваги все вищезазначене, вважаю, що **Світлана Олександрівна Тарасова** цілком заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02. 04 – германські мови.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор
завідувач кафедри лексикології та стилістики
англійської мови Одеського національного
університету імені І.І. Мечникова

I.M. Колегаєва

Відрук озермано 16. 11. 2018 р.
Вчений секретар спецради Мр Т. Т. Морозова